

תורת הבטחון ∞ פרשת בהעלתך

שא"א להעלות על השכל, כמו לשנות את הטבע, שהרי הוא כל יכול, ובכל מצב שהוא, השי"ת יש לו יכולת לעזור אפילו אם נראה שאין שום אפשרות טבעית שעל ידה תבא הישועה, שהשי"ת הוא כל יכול.

חובה להאמין שהשי"ת כל יכול

הנה הרמב"ן (סוף פר' בא) כתב וז"ל, "ולכן יאמר הכתוב במופתים "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ" (לעיל ח, יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט, כט): "למען תדע כי לה' הארץ", להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין ואמר (שם, יד): "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ". להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים. אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה", עכ"ל. ומבואר מדבריו, שתכלית כל הנסים שהיו במצרים, היו להורות על עיקר האמונה שהקב"ה הוא בעל היכולת, ואין שום מעכב בידו, אפילו אם נראה שעל פי טבע אין עצה, מ"מ השי"ת הוא למעלה מדרך הטבע, ואין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות.

המאמין שהקב"ה הוא בעל היכולת לעולם יש תקווה

ומי שמאמין בהקב"ה שהוא "הכל יכול - בעל היכולת", לעולם אינו נופל לייאוש מתוך מצבו, שאפילו אם נראה לו שעל פי דרך הטבע אין שום דבר ועצה להנצל מהמצב הגרוע אליו נקלע, הרי עדיין הוא מאמין שהקב"ה הוא בעל היכולת, ותמיד יש לה' דרכים להצילו מאותו מצב. וכן מפורש בדברי הגמ' (ברכות י, א): "אפילו הרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים". ועי' במש"כ רבינו יונה בפ"י משלי (ג, כו) וז"ל, "עוד יחייב ענין הבטחון, שידע האדם עם לבבו כי הכל בידי שמים, ובידו לשנות הטבעים ולהחליף המזל, "ואין לשם מעצור להושיע ברב או במעט" (שמואל א' יד, ו). וגם כי צרה קרובה, ישועתו לבוא קרובה, כי כל יוכל ולא יבצר ממנו מזמה, ונאמר (ישעיה נא, ו): "שאו לשמים עיניכם והביטו אל הארץ מתחת כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה ויושביה כמו כן ימותון וישועתי לעולם תהיה וצדקתי לא תחת". על כן יבטח על השם יתברך בכל צרה וחשכה, וידע באמת כי הוא רב להושיע מכל צרה, וישועתו כהרף עין, ועל כן יקוה לישועתו גם אם החרב מונחת על צואר האדם, כענין שנאמר (איוב יג, טו): "הן יקטלני לו איחל", והיא תוחלת אצולה מן הבטחון שהזכרנו. ונאמר (תהלים סב, ט): "בטחו בו בכל עת" - פירוש "בכל עת", גם בעת שהצרה קרובה, ולא ידע אדם דרך להנצל ממנה", עכ"ל. וכל זה הוא מתוך אמונה בהשי"ת שהוא בעל היכולת, ולעולם יש תקווה, ואין שום מצב בעולם שיתייאש ממנו.

בענין 'כל יכול'

ויאמר ה' אל משה ה'ה' תקצר עתה תראה ה'יקרה דברי אם לא. (יא, כג)

הנה כבר עמדו המפרשים על לשון הקרא, מדוע כתיב ה"יד" ה' תקצר - בלשון יחיד, ולא כתיב ה"ידי" ה' תקצרו, בלשון רבים?

ובעזתי"ת נראה לומר ולבאר מדוע כתיב דוקא בלשון יחיד. הנה איתא בכתובות (ה, א): "דרש בר קפרא: גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ - כתיב: אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של צדיקים - כתיב: מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני מוננו ידיך", ע"כ. הרי מבואר מדברי הגמ', דשאני בריאת העולם מבנין בית המקדש, שהעולם נברא רק ביד אחת של הקב"ה, אבל בית המקדש נברא בשתי ידיו של הקב"ה.

וא"כ י"ל, דלהאמין שהשי"ת הוא "כל יכול - בעל היכולת", ואין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות, צריך להאמין שהשי"ת ברא את העולם - יש מאין, שאין זה דבר שהוא שייך כלל על פי טבע, שזהו דבר שהוא למעלה מדרך הטבע, וא"כ בכל מצב שהוא, השי"ת אינו מוגבל כלל להנהגת הטבע, והוא יכול לעשות דברים שהם למעלה מדרך הטבע, כיון שהוא ברא את כל העולם כולו - יש מאין, והוא הוא שיצר את חוקי הטבע המוגבלים. וע"כ מובן היטב מדוע לישנא דקרא דוקא בלשון יחיד - ה"יד" ה' תקצר, שיד' ה' מורה על בריאת העולם, שברא השי"ת את העולם ביד אחת, ואם מאמין שהשי"ת ברא את העולם יש מאין, הרי יכול להאמין שאין שום דבר נמנע מאת השי"ת מלעשות, והוא "כל יכול - בעל היכולת", ובכל מצב שהוא השי"ת אינו מוגבל כלל להנהגת הטבע.

לבטוח בה' צריך להאמין שהשי"ת כל יכול

כתב החובת הלבבות דאחד מן הסיבות שבהן גיע האדם לבטוח בהשי"ת, הוא ע"י שיאמין שהקב"ה הוא "בעל היכולת" - והוא "כל יכול", ואין שום דבר עומד ומונע ממנו מלעשות כל דבר שבעולם, שאם אינו מאמין באמונה שלימה שהקב"ה הוא בעל היכולת ויש ביכולתו לעשות גם מה שנמנע האפשרות לעשות על פי דרך טבע, לעולם לא יושלם בטחונו בהשי"ת, שהרי אפשר שאין ביכולתו לעשות מה שבטח עליו. וכן כתב רבינו יונה (משלי ג, ה) וז"ל, "יעוד יחייב ענין הבטחון, שידע עם לבבו, כי הכל בידי שמים, ובידו לשנות הטבעים ולהחליף המזל, ואין לה' מעצור להושיע ברב או במעט", עכ"ל. הרי אין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות, אפילו דברים

ישועת ה' דוקא כשאין תקוה

ר' יחזקאל לעוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל, אמונה עמו: טז) כתב יסוד גדול בדרכי שמים וז"ל, "וכשנעמיק עוד בענינים אלו נראה כי להפך הוא, דרכי שמים הם שהישועה וההצלחה באה רק בשעה שנראה כי אין שום תקוה, "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה'" (תהלים לד, כ). הצלת ה' באה דוקא בשעה שנראה כי רבות רעות, וחרב חדה מונחת על הצואר ולא נראה כל סיבה ואפשרות לישועה, באותה שעה מתרחשת הצלת השי"ת, והסיבה לכ"ז כי הבריאה כולה לנסות את האדם ולכן מביא הקב"ה את האדם בסכנה עד שרואה ואין לו אפשרות לתקוה. ועי"ז נבחן האדם האם אמונתו שלימה בהקב"ה ועדיין לא התיאש מן הרחמים. וכאשר אמונתו ראויה, מצילו הקב"ה בשעה האחרונה ממש דהרי לכח הצלת הקב"ה אין כל נ"מ אם זה רגע האחרון או לאו, והדברים מבוארים בחז"ל (דברים רבה ב ט), גבי משה רבינו ע"ה "אמר ר' יצחק בא וראה אין מעשי הקב"ה כמעשי בשר ודם, בנוהג שבעולם בשר ודם עושה לו פטרון [אדון] והוא מתקיים עליו והוא נתפס באנקילטון הלכו ומצאו לפטרונו וא"ל נתפס בן ביתך א"ל אני מתקיים עליו יצא ליהרג היכן הוא והיכן פטרונו אבל הקב"ה אינו כן א"ל מלאכי השרת נתפש משה א"ל אני מתקיים עליו הרי הוא יוצא ליהרג והצילו הקב"ה מנין שנאמר: "ויצילני מחרב פרעה", כי דרכי שמים שההצלחה באה דוקא בחרב פרעה כשהחרב מונחת ולא נראית דרך לישועה וטבע האדם אינו כן אלא מחפש מהלכים וסיבות בטבע לישועה ומהלכים וסיבות אינם אמונה ובטחון", עכ"ל. דברים נפלאים! ישועת ה' באה דוקא כשנראה שאין שום אפשרות לישועה! דדוקא באותו שעה, שהיא שעת הנסיון אם יאמין באמונה שלימה שהשי"ת הוא "כל יכול", אפילו אם אינו רואה שום אפשרות לישועת ה', עדיין אינו מתייאש מישועת ה', גם כשאינו יודע האופן היאך תבוא הישועה על פי שכלו, מ"מ יודע ומאמין כי השי"ת הוא כל יכול, ויש לו ית' דרכים רבות, גם כשנסתרים דרכי ה'! לעולם יש תקוה! ואפילו אם כל העולם כולו מעידין דלא שייך שום אפשרות שינצל מאותו צרה, גם אם כל הרופאים בעולם מעידין שאין שום רופאה לאיזה חולי וכדומה, הרי הם מעידין עדות שקר, שכל יהודי חייב להאמין ביכולתו של השי"ת שהוא "כל יכול", ואין נמנע ממנו היכולת שינצל מכל צרה שהיא, ואינו מוגבל לטבע כלל.

כל הדאגות מחסרון אמונה שהוא ית' כל יכול

ידועים דברי הגמ' (סוטה מו, ב): "תני ר' אליעזר הגדול אומר מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמונה". ועיי' במש"פ המהר"ל (הידושי אנדות) וז"ל, "והיינו דאמר רבי אליעזר מי בן ליום קטנות מי גרם שיתבובז שלחנם לעתיד שלא האמינו בהקב"ה. ויש לך לדעת ולהבין כי עיקר האמונה שהוא מאמין בו יתב' שבכחו כל ולכך הוא מאמין בו ית', ובשביל זה כאשר הגיע הזמן שהוא יתב' יתן הטוב אז יתן לו כפי מה שהוא היה מאמין בו שכך גדול כחו ויכולתו וכו'", עכ"ל. הרי כל מי שדואג כל דאגה שהיא,

הוא אך ורק משום שיש לו חסרון בעיקרי האמונה בהשי"ת, שאילו היה מאמין בהשי"ת שביכולתו לעשות גם הנמנעות, אין שום מקום לדאגה, שגם אם אין לו מה יאכל למחר, מדוע דואג?! הרי ביכולת השי"ת לפרנסו בכמה וכמה אופנים, וע"כ אם יש לו דאגה הוא משום שאינו מאמין ביכולתו של השי"ת.

ישועת ה' - "יש מאין"

הנה כתיב: "מאין יבא עזרי - עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ". וכבר עמדו המפרשים על מקרא זה, דמה נוגע סיפא דקרא שהקב"ה עושה שמים וארץ, לרישא דכתיב "עזרי מעם ה'?" ותי' המפרשים שאפילו אם נראה דלא שייך הישועה בשום אופן כלל ועיקר, דכבר נתייאשו הרופאים ואין להם תרופה, או בכל מצב שהוא שנראה דלא שייך הישועה על פי דרך הטבע, מ"מ אנו מאמינים שהקב"ה שברא השמים וארץ "יש מאין" והוא 'הכל יכול' כמו כן השי"ת יכול לחדש יש מאין, ולחדש אופנים חדשים לעזרו. וע"כ אנו בטוחים בהשי"ת בכל מצב, משום שהוא עושה שמים וארץ, ויכול לחדש בריאה חדשה אפילו אם בדרך הטבע לפי המצב נראה שאין שום תקוה. ואפילו אם המצב נראה שאין לו תקוה בדרך הטבע, ועל פי השכל לא שייך שום עזרה, מ"מ הבוטח בהשי"ת, מאמין שבכל מצב שהוא, יש תקוה!

ועי' במש"כ ר' אלי' לאפיאן (פרשת וארא) וז"ל, "אמר הכתוב (תהלים קכא, א): "שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ. ואמרו חז"ל (ב"ר סה, ב) יעקב אבינו אמרו בשעה שאלפיז רדף אחריו ונתן לו כל כספו וזהבו ואבנים טובות ומרגליות שלקח אתו ונשאר בעירום ובחוסר כל, יעו"ש מה שאמרו חז"ל בפ"י הכתובים. ויש עוד לפרש, מאין משמש בב' לשונות: א] מהיכן מאיפוא, וזה לשון שאלה מאין יבוא עזרי? אבל יש לפרש עוד מאין מאפס, מכלום, וזהו תשובה בניהותא מאפס אמנם יבוא עזרי, כלומר: יעקב אבינו הסתכל בעצמו וראה שנשאר בלא כלום, ונשא עיניו אל ההרים ואמר מאין יבוא עזרי, השאלה היא מהיכן יבוא עזרי, אבל התשובה היא ג"כ מאין יבוא עזרי מאפס ולא כלום יבוא עזרי כי ממה נבראו ההרים הגבוהים הללו לא מאין ומאפס, כן עזרי מעם ה' שהוא הלא עושה שמים וארץ - יש מאין, כן הוא יכול לעזור לי מאין ומאפס", עכ"ל. אם הוא מאמין שהשי"ת ברא את העולם יש מאין - הרי הוא ית' "כל יכול" בכל מצב שהוא!

לימוד למעשה:

בכל מצב שהוא, אפילו כשאנו רואה אפשרות לישועת ה' - אין שום תקוה! ידע ויאמין ויכיר כי השי"ת הוא כל יכול, ואין שום דבר נמנע מיכולתו מלעשות, אפילו אם כל הרופאים החליטו בהחלטה גמורה שאין שום אפשרות לרפואה וכדומה, "שקר הם דוברים" - השי"ת הוא כל יכול, ביכולתו לעשות גם מה שאינו עולה על השכל, אם יבטח בהשי"ת יראה ישועת ה' באופן למעלה מדרך הטבע!